

Reliability of Measuring Lumbar Multifidus Muscle Size in Male Adolescents Using Ultrasonography

Ali Kiani¹,
Mohammad Ali Mohseni-Bandpei², Nahid Rahmani³,
Iraj Abdollahi⁴

¹ MSc Student University in Physical Therapy, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

² Professor, Iranian Research Center on Aging, Department of Physical Therapy, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran And Visiting Professor, University Institute of Physical Therapy, Faculty of Allied Health Sciences, University of Lahore, Lahore, Pakistan

³ Assistant Professor, Pediatric Neurorehabilitation Research Center, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

⁴ Associate Professor, Department of Physical Therapy, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

(Received May 3, 2015 Accepted December 13, 2015)

Abstract

Background and purpose: Deep lumbar muscles have a major role in lumbar stabilization and evidence suggests that these muscles especially multifidus muscle becomes dysfunctional in the presence of low back pain. Therefore, measurement of these muscles in healthy subjects and patients may be of great value to understand the stabilization function of the muscles. The purpose of this study was to assess the reliability of lumbar multifidus muscle size measurement using ultrasonography (US) in healthy adolescent males.

Materials and methods: This methodological research was performed in 20 healthy boys (15-17 years of age). Lumbar multifidus muscle size was measured at the level of L5 using a real time US device. Two images were taken on the same day with an hour interval to assess the within- day reliability and the third image was taken one week later to determine between- days reliability. Cross sectional area (CSA), anterior posterior dimension (APD), and lateral dimension (LD) were measured in each image.

Results: The Intraclass Correlation Coefficient for within day and between days reliability in healthy adolescents varied, ranging between 0.72 to 0.76 for CSA, 0.79 to 0.89 for APD, and 0.79 to 0.84 for LD.

Conclusion: The results indicated that US could be considered as a reliable tool to measure the muscle thickness in children. Therefore, this non-invasive method can be used in the assessment of lumbar multifidus muscle and also to monitor the effect of different interventions in this population.

Keywords: ultrasonography, paraspinal muscles, multifidus, adolescent, reliability, low back pain

J Mazandaran Univ Med Sci 2015; 26(135): 99-106 (Persian).

بررسی پایایی اندازه‌گیری ابعاد عضله مالتی فیدوس کمری در نوجوانان پسر سالم با استفاده از سونوگرافی

علی کیانی^۱

محمد علی محسنی بندپی^۲

ناهد رحمانی^۳

ایرج عبداللهی^۴

چکیده

سابقه و هدف: عضلات عمقی کمر، نقش ویژه‌ای در ثبات ستون فقرات دارند و عملکرد این عضلات خصوصاً مالتی فیدوس در کمر درد مختل می‌گردد. لذا اندازه‌گیری ابعاد این عضله در افراد سالم و بیماران می‌تواند به روشن تر شدن نقش این عضله در ثبات ستون فقرات کمری بیانجامد. مطالعه حاضر به منظور بررسی پایایی اندازه‌گیری ابعاد عضله مالتی فیدوس کمری با استفاده از دستگاه سونوگرافی در نوجوانان پسر سالم انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه متدولوژیک بر روی ۲۰ نوجوان پسر سالم (۱۵ تا ۱۷ ساله) انجام گردید. ابعاد عضله مالتی فیدوس در سطح مهره پنجم کمری با استفاده از دستگاه سونوگرافی اندازه‌گیری شد. دو بار اندازه‌گیری در یک روز با فاصله یک ساعت برای بررسی پایایی درون روز (within day) و اندازه‌گیری سوم، یک هفته بعد برای بررسی پایایی بین روز (between days) انجام گردید. در هر تصویر، محیط، قطر قدامی - خلفی و قطر داخلی - خارجی اندازه‌گیری شد. **یافته‌ها:** ICC مربوط به پایایی درون روز و بین روز در اندازه‌گیری محیط عضله ۰/۷۶-۰/۷۲، برای قطر قدامی - خلفی ۰/۸۹-۰/۷۹ و برای قطر داخلی - خارجی ۰/۸۴-۰/۷۹ به دست آمد.

استنتاج: نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که دستگاه سونوگرافی در اندازه‌گیری ابعاد عضله مالتی فیدوس کمری در نوجوانان دارای پایایی بالایی می‌باشد، بنابراین می‌توان از این روش غیر تهاجمی جهت ارزیابی عضله مالتی فیدوس در نوجوانان و هم‌چنین پیگیری اثر مداخلات درمانی استفاده نمود.

واژه‌های کلیدی: اولترا سونوگرافی، عضله مالتی فیدوس کمری، مالتی فیدوس، نوجوان، ابعاد عضله، کمردرد

مقدمه

بزرگسالان در سنین شغلی می‌باشد (۱-۳). در آمریکا کمردرد پنجمین علت مراجعه به متخصصین می‌باشد (۴). براساس مطالعات انجام شده در ایران، میزان شیوع کمردرد همانند دیگر کشورهای جهان از آمار تقریباً

شواهد نشان می‌دهد که کمردرد یکی از شایع‌ترین اختلالات عضلانی - اسکلتی است، به طوری که ۵۸-۸۴ درصد افراد جامعه در طول زندگی خود یک بار آن را تجربه می‌کنند. شیوع سالانه کمردرد در ۵۰ درصد

E-mail: nahrah2005@yahoo.com

مؤلف مسئول: ناهید رحمانی، تهران: اوین، بلوار دانشجو، انتهای کودکیار، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی،

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد فیزیوتراپی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

۲. استاذ، مرکز تحقیقات سالمندی، گروه فیزیوتراپی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران و استاذ مدعو، گروه فیزیوتراپی دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه لاهور، لاهور، پاکستان

۳. استادیار، مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

۴. دانشیار، گروه فیزیوتراپی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۲/۱۹ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۳۹۴/۲/۲۰ تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۹/۲۲

می‌گیرد (۲۷-۲۴). مطالعات مربوط به اندازه‌گیری ابعاد عضله مالتی فیدوس با استفاده از سونوگرافی در بزرگسالان حاکی از آتروفی عضلات به همراه کمردرد، کاهش توانایی تولید انقباض ارادی، کاهش سطح مقطع و هم‌چنین عدم تقارن سطح مقطع عضلات در کمردردهای یک طرفه می‌باشد (۲۸، ۲۹).

در کودکان، فقط در بیماران نورولوژیک با کمک سونوگرافی ابعاد عضلات اسکلتی مورد ارزیابی قرار گرفته است. در تعدادی از این مطالعات، مقادیر هنجار و مرجع را برای اندازه‌گیری ابعاد عضلات اندام‌ها مثل دوسر بازویی و چهارسر ران با استفاده از سونوگرافی گزارش کرده‌اند تا بر اساس آن بتوانند تغییرات ایجاد شده در اندازه عضلات و بافت‌های زیر پوستی را به دنبال بیماری‌های عصبی-عضلانی تشخیص دهند (۳۰، ۳۱). در برخی مطالعات دیگر بررسی مقایسه‌ای ابعاد عضلات دوسر بازویی و چهارسر ران در کودکان سالم و کودکان مبتلا به دیستروفی دوشن و نوروپاتی با استفاده از سونوگرافی صورت گرفته است تا بتوان از داده‌های مرجع عضلات کودکان سالم به عنوان عامل مهمی برای ارزیابی مقایسه‌ای آن‌ها در تشخیص بیماران مبتلا به اختلالات نورولوژیک و هم‌چنین برای طراحی درمان بهینه و ارزیابی پیشرفت بیماران استفاده نمود (۳۱). با توجه به اهمیت بسیار زیاد عضله مالتی فیدوس کمری در ثبات ستون فقرات و مختل شدن عملکرد آن در بیماران مبتلا به کمردرد و نیز ارزیابی آسان، قابل دسترس و غیرتهاجمی این عضله توسط سونوگرافی و فقدان مطالعه در زمینه بررسی پایایی اندازه‌گیری این عضله توسط سونوگرافی در نوجوانان، این مطالعه به منظور بررسی پایایی اندازه‌گیری ابعاد عضله مالتی فیدوس کمری در نوجوانان به وسیله دستگاه سونوگرافی انجام شد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه بر روی ۲۰ نوجوان پسر سالم با میانگین سنی $15/95 \pm 0/83$ سال انجام شد (جدول شماره ۱). افراد

بالایی برخوردار است. در ایران شیوع متفاوت در گروه‌های مختلف سنی و شغلی برآورد و گزارش شده است، به طوری که از ۱۷ درصد در بچه مدرسه‌ای‌ها (۵)، ۲۱/۸ درصد در معلمان (۶)، ۶۲ درصد در پرستاران (۷)، ۸۴ درصد در خانم‌های باردار (۸) و ۸۴/۸ درصد در جراحان (۹) گزارش شده است. با این که در اکثر موارد، علت کمردرد ناشناخته است، ولی یک منشا احتمالی درد، اختلال در عملکرد عضلات اطراف ستون فقرات کمری می‌باشد. این عضلات شامل دو گروه عمقی و سطحی می‌باشند. عضلات عمقی شامل مالتی فیدوس، ترانسورس ابدو مینوس و فیبرهای تحتانی عضله مایل داخلی شکم می‌باشد که نقش آن‌ها کنترل جابجایی قطعه‌ای، تغییر جزئی طول عضله هنگام حرکت، خاصیت فعال شدن قبل از هر کاری (به دلیل سفتی حمایتی) و داشتن فعالیت مداوم و مستقل از جهت حرکت می‌باشد. این عضلات به کمک عضلات سطحی قادر هستند تا در دامنه‌ای که ستون فقرات تحمل دارد، نیروی وارده بر آن را کنترل کرده و بدین وسیله بین بار خارجی اعمال شده بر بدن و ستون فقرات توازن برقرار نمایند (۱۰). در طی دو دهه گذشته تحقیقات وسیعی در حیطه ارزیابی و اندازه‌گیری فعالیت عضلات کمر انجام شده است که رابطه مستقیمی با ایجاد و عود کمردرد دارند. در این میان نقش عضله مالتی فیدوس و ترانسورس ابدو مینوس بیش تر مطرح شده است که هنگام کمردرد دچار آسیب بیش تری شده و ارزیابی وضعیت آن‌ها نسبت به سایر عضلات پاراسپاینال از اهمیت بیش تری برخوردار است (۱۰، ۱۱). برای ارزیابی مولفه‌ها و خصوصیات گوناگون عضلات در افراد سالم و مبتلا به کمردرد، روش‌های مختلفی وجود دارد که شامل الکترومایوگرافی (۱۲-۱۵)، MRI (۱۶-۱۸) و سونوگرافی (۱۴، ۲۳-۱۹) می‌باشد که از این میان روش سونوگرافی به عنوان یک تکنیک تصویربرداری ارزان و غیرتهاجمی بوده که به میزان زیادی برای ارزیابی مورفولوژی (شکل و اندازه) عضلات و بافت‌های نرم اطراف آن‌ها مورد استفاده قرار

جدول شماره ۱: خصوصیات دموگرافیک افراد مورد مطالعه

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	دامنه
سن (سال)	۱۵/۹۵	۰/۸۳	۱۵-۱۷
قد (سانتی متر)	۱۷۶	۶/۶۳	۱۶۵-۱۸۷
وزن (کیلوگرم)	۶۵/۴۵	۱۳/۱۰	۴۵-۹۰
BMI (متر مربع / کیلوگرم)	۲۰/۸۴	۳/۰۴	۱۵/۵۷-۲۶/۵۸

در اندازه گیری اول، میانگین و انحراف معیار برای قطر قدامی - خلفی عضله مالتی فیدوس در سمت راست و چپ به ترتیب $۰/۷۳ \pm ۰/۰۹۹$ و $۰/۷۱ \pm ۰/۰۸۵$ سانتی متر به دست آمد. هم چنین میانگین و انحراف معیار قطر داخلی - خارجی راست و چپ به ترتیب $۱/۸۱ \pm ۰/۱۲$ و $۱/۸۰ \pm ۰/۱۶$ سانتی متر و برای محیط سمت راست و چپ $۱/۰۱ \pm ۰/۱۵$ و $۰/۹۷ \pm ۰/۱۵$ سانتی متر ثبت گردید (جدول شماره ۲).

جدول شماره ۲: نتایج پایایی درون روز و بین روز برای اندازه گیری عضله در سمت راست و چپ

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	ICC درون روز	SEM درون روز	ICC بین روز	SEM بین روز
قطر قدامی-خلفی راست (سانتی متر)	۰/۸۳	۰/۰۹۹	۰/۸۹	۰/۰۴۸	۰/۸۴	۰/۰۵۳
قطر قدامی-خلفی چپ (سانتی متر)	۰/۷۱	۰/۰۸۵	۰/۸۷	۰/۰۲۹	۰/۸۹	۰/۰۰۶
قطر داخلی-خارجی راست (سانتی متر)	۱/۸۱	۰/۱۲	۰/۸۷	۰/۱	۰/۶۸	۰/۲۲
قطر داخلی-خارجی چپ (سانتی متر)	۱/۸۰	۰/۱۶	۰/۸۴	۰/۲۱	۰/۸۹	۰/۱۴
محیط سمت راست (سانتی متر مربع)	۱/۰۱	۰/۱۵	۰/۸۶	۰/۱۸۳	۰/۸۵	۰/۲۰۷
محیط سمت چپ (سانتی متر مربع)	۰/۹۷	۰/۱۵	۰/۸۵	۰/۱۷	۰/۸۲	۰/۲۵۸

پایایی درون روز و بین روز برای قطر قدامی - خلفی در هر دو سمت عالی بود ($ICC = ۰/۷۹ - ۰/۸۹$). در مورد اندازه گیری محیط عضله پایایی درون روز و بین روز در سمت راست خوب ($ICC = ۰/۷۶ - ۰/۷۵$) و در سمت چپ متوسط تا خوب ($ICC = ۰/۷۲ - ۰/۷۵$) ثبت گردید. در اندازه گیری قطر داخلی - خارجی در سمت چپ پایایی درون روز و بین روز عالی بود ($ICC = ۰/۷۹ - ۰/۸۴$) و در سمت راست پایایی درون روز خوب ($ICC = ۰/۷۷$) و پایایی بین روز متوسط تا خوب ثبت گردید ($ICC = ۰/۶۸$).

مورد مطالعه هیچ گونه سابقه ای از کمردرد، دفورمیتی ستون فقرات، بیماری های نوروماسکولار، ماسکولواسکتال و قلبی - ریوی نداشتند. تمام افراد فرم های حاوی اطلاعات مربوط به تحقیق، پرسشنامه تعیین سطح سلامتی و فرم رضایت نامه شرکت در مطالعه را تکمیل نمودند و مجوز انجام مطالعه نیز از کمیته اخلاق پزشکی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی دریافت گردید.

برای انجام مطالعه از یک دستگاه سونوگرافی مدل E500 با مبدل منحنی با فرکانس 3.5 MHz استفاده گردید. فرد مورد مطالعه در وضعیت دمر به همراه یک بالش کوچک در زیر شکم قرار گرفت، دست ها کنار بدن و شرکت کننده بدون حرکت بود. سپس پروب آغشته به ژل اولتراسوند به صورت عمودی در سطح مهره پنجم کمری قرار گرفته و در این وضعیت ابعاد عضله مالتی فیدوس کمری اندازه گیری و ثبت گردید (۲۹،۲۸). تصاویر سمت چپ و راست هم زمان گرفته شد و محیط عضله و هم چنین قطر قدامی - خلفی و داخلی - خارجی بر اساس بیش ترین فاصله بین حاشیه ها اندازه گیری شد. از هر فرد ۲ بار در یک روز (با یک ساعت فاصله بین تصویربرداری به جهت این که احتمال یادآوری نتایج جلسه قبل به وسیله آزمایشگر وجود نداشته باشد) و یک بار هفته بعد تصویر سونوگرافی گرفته شد و پایایی بر اساس تقسیم بندی Rosner در صورتی که کم تر از ۴۰ درصد بود، پایایی ضعیف، بین ۴۰-۷۵ درصد پایایی متوسط تا خوب و بیش تر از ۷۵ درصد پایایی عالی در نظر گرفته شد (۳۲). اطلاعات با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ و انجام آزمون های Intraclass Correlation Coefficient (ICC) و Standard Error of Measurement (SEM) برای ارزیابی پایایی مورد استفاده قرار گرفت.

یافته ها

میانگین و انحراف معیار سن و شاخص توده بدن شرکت کنندگان در مطالعه به ترتیب $۱۵/۹۵ \pm ۰/۸۳$ سال و $۲۰/۸۴ \pm ۳/۰۴$ بود (جدول شماره ۱).

بحث

هدف این مطالعه بررسی پایایی اندازه گیری ابعاد عضله مالتی فیدوس کمری در نوجوانان پسر سالم به وسیله دستگاه سونوگرافی بود و نتایج آن نشان داد که دستگاه سونوگرافی در اندازه گیری ابعاد این عضله در نوجوانان دارای پایایی بالایی می باشد. بنابراین می توان از این روش غیرتهاجمی جهت ارزیابی عضله مالتی فیدوس در نوجوانان و هم چنین پیگیری اثر مداخلات درمانی استفاده نمود. نبوی و همکاران در ۱۵ فرد سالم با دامنه سنی ۱۸-۵۵ سال پایایی دستگاه سونوگرافی را در اندازه گیری قطر قدامی - خلفی و سطح مقطع عضله مالتی فیدوس کمری و ضخامت عضله عرضی شکم در بزرگسالان بررسی کردند (۱۹). در مطالعه آن ها همانند مطالعه حاضر، پایایی درون روز و بین روز برای اندازه گیری قطر قدامی - خلفی عضله مالتی فیدوس در هر دو سمت راست و چپ عالی ثبت گردید ($ICC=0.89-0.94$). پایایی درون روز و بین روز برای اندازه گیری سطح مقطع عضله در سمت راست بیش تر از مطالعه حاضر بود ($ICC=0.84-0.88$) و در سمت چپ متوسط تا خوب گزارش گردید ($ICC=0.68-0.74$) که با مطالعه حاضر مطابقت دارد. علت اختلاف بین نتایج این دو مطالعه می تواند ناشی از اختلاف در روش اندازه گیری، حجم نمونه، عدم همگن بودن نمونه ها و عدم استفاده از افراد با تجربه باشد. در مطالعه Huang و همکاران که بر روی ۱۵ فرد مبتلا به کمردرد با میانگین سنی و انحراف معیار 19.9 ± 1.3 سال انجام گرفت، پایایی درون روز دستگاه سونوگرافی جهت اندازه گیری سطح مقطع عضله مالتی فیدوس کمری در حالت استراحت و هم چنین در الگوهای تسهیل عصبی - عضلانی حس عمقی^۱ در هر دو سمت و هر دو حالت با ICC بیش تر از ۰/۹۳ عالی به دست آمد (۳۳).

Wong و همکاران در ۲۷ نفر (۱۳ نفر سالم و ۱۴ نفر مبتلا به کمردرد) پایایی درون روز و بین روز در

اندازه گیری ضخامت عضله مالتی فیدوس کمری با استفاده از دو روش تصویربرداری سونوگرافی ثابت و ویدئو کلیپ در حالت استراحت و انقباض عضله را بررسی کردند (۳۴). در این مطالعه پایایی درون روز و بین روز در هر دو روش و در هر دو گروه دارای ارزش بالایی بوده است ($ICC=0.93-0.99$). در مطالعه Koppenhaver و همکاران بر روی ۳۰ فرد بزرگسال ۶۰-۱۸ ساله مبتلا به کمردرد، پایایی درون روز و بین روز دستگاه سونوگرافی برای اندازه گیری ضخامت عضله عرضی شکم و مالتی فیدوس کمری در حالت استراحت و انقباض برای دو آزمونگر هم به طور جداگانه و هم در مقایسه با یکدیگر بررسی شد (۳۵). در این مطالعه پایایی درون روز ($ICC=0.96-0.99$) و بین روز ($ICC=0.87-0.98$) برای یک آزمونگر عالی بود. پایایی درون روز و بین روز در مقایسه دو آزمون گر هم عالی به دست آمد ($ICC=0.80-0.94$). هم چنین پایایی برای دو آزمون گر در اندازه گیری یک تصویر مشترک، بین ۰/۹۶-۰/۹۸ گزارش گردید. Wallwork و همکاران پایایی برای یک آزمون گر و دو آزمون گر (یکی خبره و دیگری مبتدی) را برای اندازه گیری ضخامت عضله مالتی فیدوس کمری در ۱۰ فرد سالم در حالت استراحت و در دو سطح L2-L3 و L4-L5 بررسی کردند (۳۶). بر اساس متوسط ۳ بار اندازه گیری، پایایی بین دو آزمون گر در هر دو سطح عالی بود ($ICC=0.96-0.97$). در هر بار اندازه گیری برای هر دو آزمون گر، پایایی در سطح L2-L3 ($ICC=0.85$) کم تر از سطح L4-L5 ($ICC=0.87$) ثبت گردید. در مطالعه Pressler و همکاران برای بررسی پایایی بین روز در اندازه گیری سطح مقطع عضله مالتی فیدوس کمری توسط دستگاه سونوگرافی، ۳۰ زن سالم با میانگین سنی و انحراف معیار 23 ± 2 سال انتخاب شده و پس از اندازه گیری اولیه، در ۱۴ نفر از آن ها اندازه گیری مجدد با فاصله ۱ تا ۴ روز انجام گردید (۳۷). میانگین سطح مقطع عضله در سمت چپ بیش تر از سمت راست بود (بر خلاف نتیجه مطالعه

1. Proprioceptive Neuromuscular Facilitation

محدودیت ما در این مطالعه، حجم نمونه کوچک، عدم بررسی افراد بیمار و فاصله زمانی کم بین دفعات اندازه گیری بود. نتایج این مطالعه نشان می دهد که دستگاه سونوگرافی در اندازه گیری ابعاد عضله مالتی فیدوس کمری در نوجوانان دارای پایایی بالایی می باشد، بنابراین می توان از این روش غیرتهاجمی جهت ارزیابی عضله مالتی فیدوس در نوجوانان و هم چنین پیگیری اثر مداخلات درمانی استفاده نمود.

سپاسگزاری

از کلیه دانش آموزان شرکت کننده در این مطالعه و والدین آن ها و هم چنین دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی به خاطر حمایت مالی مطالعه فوق قدردانی می گردد.

حاضر). پایایی بین روز در سمت راست ($ICC=0/80$) بیش تر از سمت چپ ($ICC=0/72$) گزارش گردید که با مطالعه حاضر مطابقت دارد. علت تضاد برخی از نتایج این مطالعه با مطالعه حاضر می تواند مربوط به روش اندازه گیری، حجم نمونه، عدم همگن بودن نمونه ها و عدم استفاده از افراد با تجربه باشد. برای تایید نتایج مطالعه حاضر، لازم است مطالعات مشابه با فاصله زمانی طولانی تر بین دفعات اندازه گیری و هم چنین در نمونه های بزرگ تر همراه با مقایسه بین دو گروه سالم و بیمار صورت پذیرد. ضمناً پیشنهاد می گردد پایایی دستگاه سونوگرافی در اندازه گیری ابعاد سایر عضلات از جمله در نوجوانان نیز بررسی گردد. هم چنین بهتر است روش های مختلف اندازه گیری ابعاد عضله مالتی فیدوس کمری با هم مقایسه شوند تا مناسب ترین روش مشخص گردد.

References

1. Andersson GB. Epidemiological features of chronic low back pain. *Lancet* 1999; 354(9178): 581-585
2. Walker BF, Muller R, Grant WD. Low back pain in australian adults: health provider utilization and care seeking. *J Manipulative Physiol Ther* 2004; 27(5): 327-335.
3. Rubin DI. Epidemiology and risk factors for spine pain. *Neurol Clin* 2007; 25(2): 353-371.
4. Hart LG, Deyo RA, Cherkin DC. Physician office visits for low back pain: frequency, clinical evaluation, and treatment patterns from a US national survey. *Spine* 1995; 20(1): 11-19.
5. Mohseni Bandpei MA, Bagheri Nessami M, Shayesteh Azar M. Nonspecific low back pain in 5000 iranian school age children. *J Pediatr Orthop* 2007; 27(2): 126-129.
6. Mohseni Bandpei MA, Ehsani F, Behtash H, Ghanipour M. Occupational low back pain in primary and high school teachers: prevalence and associated factors. *J Manipulative Physiol Ther* 2014; 37(9): 702-708.
7. Mohseni Bandpei MA, Fakhri M, Shirvani M, Bagheri Nesami M, Khalilian AR, Shayesteh Azar M. Occupational low back pain in iranian nurses: an epidemiological study. *Br J Nurs* 2006; 15(17): 914-917.
8. Mohseni Bandpei MA, Fakhri M, Ahmad Shirvani M, Bagheri Nessami M, Khalilian A, Shayesteh Azar M. Low back pain in 1100 iranian pregnant women: prevalence and risk factors. *Spine J* 2009; 9(10): 795-801.
9. Mohseni Bandpei MA, Shirvani M, Golbabaei N, Behtash H, Shahinfar Z, Fernandez de las penas C. Prevalence and risk factors associated with low back pain in iranian surgeons. *J Manipulative Physiol Ther* 2011; 34(6): 362-370.
10. Bergmark A. Stability of the lumbar spine, A study in mechanical engineering. *Acta Orthop Scand* 1989; 230: 20-24.

11. Schellenberg KL, Lang JM, Chan KM, Burnham RS. A clinical tool for office assessment of lumbar spine stabilization endurance. *Am J Phys Med Rehabil* 2007; 86(5): 380-386.
12. Mohseni Bandpei MA, Rahmani N, Majdoleislam B, Abdollahi I, Ali SS, Ahmad A. Reliability of surface electromyography in the assessment of paraspinal muscle fatigue: an updated systematic review. *J of Manipulative Physiol Ther* 2014; 37(7): 510-521.
13. Mohseni Bandpei MA, Watson MJ, Richardson B. Application of surface electromyography in the assessment of low back pain: a literature review. *Physical Therapy Reviews*. 2000; 5(2): 93-105.
14. Brown SH, McGill SM. A comparison of ultrasound and electromyography measures of force and activation to examine the mechanics of abdominal wall contraction. *Clin Biomech* 2010; 25(2): 115-123.
15. McMeeken JM, Beith ID, Newham DJ, Milligan P, Critchley DJ. The relationship between EMG and change in thickness of transversus abdominis. *Clin Biomech* 2004; 19(4): 337-342.
16. Hides J, Wilson S, Stanton W, McMahon S, Keto H, McMahon K, et al. An MRI investigation into the function of the transversus abdominis muscle during "drawing-in" of the abdominal wall. *Spine* 2006; 31(6): E175-E178.
17. Hides JA, Belavy DL, Stanton W, Wilson SJ, Rittweger J, Felsenberg D, et al. Magnetic resonance imaging assessment of trunk muscles during prolonged bed rest. *Spine* 2007; 32(15): 1687-1692.
18. Hides JA, Boughen CL, Stanton WR, Strudwick MW, Wilson SJ. A magnetic resonance imaging investigation of the transversus abdominis muscle during drawing-in of the abdominal wall in elite australian football league players with and without low back pain. *J Orthop Sports Phys Ther* 2010; 40(1): 4-10.
19. Nabavi N, Mosallanezhad Z, Haghhighatkah HR, Mohseni Bandpeid MA. Reliability of rehabilitative ultrasonography to measure transverse abdominis and multifidus muscle dimensions. *Iran J Radiol* 2014; 11(3): e21008.
20. Zandi S, Mohseni Bandpei MA, Rahmani N. Ultrasonographic assessment of transverse abdominal muscle in healthy subjects and patients with chronic low back pain: a systematic review. *J Gorgan Univ Med Sci* 2013; 14(4): 1-9 (Persian).
21. Pulkovski N, Mannion AF, Caporaso F, Toma V, Gubler D, Helbling D, Sprott H. Ultrasound assessment of transversus abdominis muscle contraction ratio during abdominal hollowing: a useful tool to distinguish between patients with chronic low back pain and healthy controls? *Eur Spine J*. 2012; 21 (6): S750-S759.
22. Teyhen DS, Bluemle LN, Dolbeer JA, Baker SE, Molloy JM, Whittaker J, et al. Changes in lateral abdominal muscles thickness during the abdominal drawing-in maneuver in those with lumbopelvic pain. *J Orthop Sports Phys Ther* 2009; 39(11): 791-798.
23. Whittaker JL. Ultrasound imaging of the lateral abdominal wall muscles in individuals with lumbopelvic pain and signs of concurrent hypocapnia. *Man Ther* 2008; 13(5): 404-410.
24. Langevin HM, Stevens-Tuttle D, Fox JR, Badger GJ, Bouffard NA, Krag MH, et al. Ultrasound evidence of altered lumbar

-
- connective tissue structure in human subjects with chronic low back pain. *BMC Musculoskelet Disord*. 2009; 10: 151.
25. Javanshir K, Amiri M, Mohseni Bandpei MA, Rezasoltani A, Fernández-de-las-Peñas C. Ultrasonography of the cervical muscles: a critical review of the literature. *J Manipulative Physiol Ther* 2010; 33(8): 630-637.
26. Ghamkhar L, Emami M, Mohseni Bandpei MA, Behtash H. Application of rehabilitative ultrasound in the assessment of low back pain: a literature review. *J Bodyw Mov Ther* 2011; 15(4): 465-477.
27. Mohseni Bandpei MA, Nakhaee M, Mousavi ME, Shakourirad A, Safari MR, Vahab Kashani R. Application of ultrasound in the assessment of plantar fascia in patients with plantar fasciitis: a systematic review. *Ultrasound Med Biol* 2014; 40(8): 1737-1754.
28. Hides J, Gilmore C, Stanton W and Bohlscheid E. Multifidus size and symmetry among chronic LBP and healthy asymptomatic subjects. *Man Ther* 2008; 13(1): 43-49.
29. Wallwork TL, Stanton WR, Freke M, Hides JA. The effect of chronic low back pain on size and contraction of the lumbar multifidus muscle. *Man Ther* 2009; 14(5): 496-500.
30. Scholten RR, Pillen S, Verrips A, Zwarts MJ. Quantitative ultrasonography of skeletal muscles in children: Normal values. *Muscle Nerve* 2003; 27(6): 693-698.
31. Maurits NM, Beenakker EAC, Schaik DEC, Fock JM, Hoeven JH. Muscle ultrasound in children: Normal values and application to neuromuscular disorders. *Ultrasound Med Biol* 2004; 30(8): 1017-1027.
32. Rosner B. *Fundamental of biostatistics*, 6th ed. Thomson Brooks, Belmont CA. 2006; p: 223.
33. Huang Q, Li D, Zhang Y, Hu A, Huo M, Maruyama H. The reliability of rehabilitative ultrasound imaging of the cross-sectional area of the lumbar multifidus muscles in the PNF pattern. *J Phys Ther Sci* 2014; 26(10): 1539-1541.
34. Wong AY, Parent EC, Kawchuk GN. Reliability of 2 ultrasonic imaging analysis methods in quantifying lumbar multifidus thickness. *J Orthop Sports Phys Ther* 2013; 43(4): 251-262.
35. Koppenhaver SL, Hebert JJ, Fritz JM, Parent EC, Teyhen DS, Magel JS. Reliability of rehabilitative ultrasound imaging of the transversus abdominis and lumbar multifidus muscles. *Arch Phys Med Rehabil* 2009; 90(1): 87-94.
36. Wallwork TL, Hides JA, Stanton WR. Intrarater and interrater reliability of assessment of lumbar multifidus muscle thickness using rehabilitative ultrasound imaging. *J Orthop Sports Phys Ther* 2007; 37(10): 608-612.
37. Pressler JF, Heiss DG, Buford JA, Chidley JV. Between-day repeatability and symmetry of multifidus cross-sectional area measured using ultrasound imaging. *J Orthop Sports Phys Ther* 2006; 36(1): 10-18.